

Uloga, važnost i značenje prometa u gospodarstvu i turizmu

Blažević, Antonija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:648158>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-26**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Stručni studij, Turističko poslovanje

Završni rad na temu:
**„ULOGA, VAŽNOST I ZNAČENJE PROMETA U
GOSPODARSTVU I TURIZMU“**

Antonija Blažević, 0067607824
Mentor: izv. prof. dr. sc. Sanja Franc

Zagreb, rujan 2023. godine

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(mjesto i datum)

(vlastoručni potpis studenta)

SAŽETAK RADA

Utjecaj turizma na promet ogleda se u intenzivnom razvoju i modernizaciji prometne infrastrukture, povećanju transportnih kapaciteta, a s time i povećanju broja putnika. Istovremeno, promet utječe na turizam tako da smanjuje udaljenost i olakšava putovanja u svrhu turizma. U razvijenim turističkim destinacijama, moderni prometni sustavi često služe kao temelj gospodarskog i turističkog razvoja. Kao važna članica europskih kopnenih koridora, Hrvatskoj značajno doprinosi izuzetno dobra geografska pozicija kao turističke destinacije.

U Europi, promet se ističe kao izuzetno važan sektor gospodarstva, koji je kapitalno intenzivan i čija razvijenost značajno doprinosi općoj uspješnosti ekonomije. Istraživanja su dokazala kako visoka razina prometne infrastrukture i dobro organizirani sustavi u europskim destinacijama direktno potiču povećanje kvalitete i broj turističkih posjeta unutar granica Europske Unije.

Razvoj prometnog sustava oblikovao je rast turizma, a budući da putovanje podrazumijeva niz pojedinačnih transportnih etapa, promet je neodvojiv dio turizma. Turizam izaziva potražnju za prijevozom koja se manifestira sezonski, fokusirajući se na vrijeme i prostor tijekom intenzivnih turističkih aktivnosti. Takav način značajno stvara pritisak na prometni sektor kako bi zadovoljio prometnu potrebu. Stoga bi produženje turističke sezone bilo poželjno zbog dužeg korištenja turističkih kapaciteta tijekom većeg dijela godine te bolje ravnoteže između ponude prometnih usluga i potražnje u turističkom i prometnom sektoru.

Prometna infrastruktura ključna je za poticanje kretanja, a promet, koji se sastoji od niza pojedinačnih prijevoza, čini bitan dio svakog turističkog putovanja. Isto tako, važno je napomenuti da sama prisutnost prometne infrastrukture ne osigurava uvijek adekvatnu povezanost polazišta i odredišta jer ona uvelike ovisi o organizaciji prijevoza. Dakle, turizam suvremenog doba je nezamisliv bez razvijene prometne infrastrukture i prometnih sredstava.

Ključne riječi: turizam, promet, gospodarstvo

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. OSNOVNE ZNAČAJKE PROMETA	3
2.1. Kratka povijest razvoja prometa.....	3
2.2. Pojmovno određivanje prometa.....	4
2.3. Podjela prometa	6
3. RAZVIJENOST PROMETA I PROMETNE INFRASTRUKTURE U REPUBLICI HRVATSKOJ .	8
3.1. Razvijenost cestovnog prometa u Republici Hrvatskoj.....	8
3.2. Razvijenost željezničkog prometa u Republici Hrvatskoj.....	9
3.3. Razvijenost vodenog prometa u Republici Hrvatskoj	10
3.4. Razvijenost zračnog prometa u Republici Hrvatskoj	11
4. GOSPODARSTVO I TURIZAM REPUBLIKE HRVATSKE	13
4.1. Osnovne značajke hrvatskog gospodarstva	13
4.1.1. Bruto domaći proizvod i zaposlenost	14
4.1.2. Uvoz i izvoz.....	17
4.1.3. Trendovi u gospodarstvu	20
4.2. Osnovne značajke hrvatskog turizma	21
4.2.1. Turistička ponuda	21
4.2.2. Turistička potražnja	22
5. VAŽNOST PROMETA ZA RAZVOJ GOSPODARSTVA I TURIZMA	24
5.1. Međuovisnost prometa i turizma	24
5.2. Međuzavisnost prometa i gospodarstva.....	25
5.3. Promet i turizam u Republici Hrvatskoj	27
6. ZAKLJUČAK.....	30
LITERATURA	31
POPIS SLIKA.....	33

1. UVOD

Promet igra ključnu ulogu u turizmu i predstavlja neophodan uvjet za opstanak i napredak turističke industrije. Putovanje je jedini način da se turističke usluge koriste na odredištu, a to je moguće isključivo zahvaljujući prometu. Promet nije samo odgovoran za prijevoz turista s emitivnog tržišta do odredišta, već također omogućava kretanje unutar samog odredišta. Kada se kombinira s različitim turističkim uslugama, promet postaje proizvod koji povećava privlačnost destinacije.

Turizam i promet predstavljaju strateške sektore gospodarstva Republike Hrvatske, koji su složeni, dinamični i međusobno povezani sustavi. Obje grane obuhvaćaju fenomen mobilnosti koji opisuje suvremenu potrebu ljudi za putovanjem. Mobilnost se ostvaruje kroz promjenu boravišta tijekom određenog vremenskog razdoblja, odnosno putovanje koje je neizostavan dio svake turističke aktivnosti.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog završnog rada je uloga, važnost i značenje prometa u gospodarstvu i turizmu. U suvremenom dobu, povezanost prometa sa turizmom i gospodarstvom postaje izuzetno bitna budući da su ove dvije sfere međusobno zavisne jedna o drugoj.

Turizam obuhvaća složeni lanac vrijednosti s različitim sudionicima koji su direktno povezani s aktivnostima putničkog prometa. Osim toga, turizam ima dugoročan utjecaj na ekonomski rast, zaposlenost i društveno-ekološki razvoj. S obzirom na dugotrajnu povezanost između razvoja turizma i prometa, izgradnja brze i modernizirane prometne infrastrukture postaje ključan dopunjujući faktor turizma. Cilj ovog istraživanja je prikazati trenutno stanje veze između prometa i turizma.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

U ovom završnom radu koristi se induktivna metoda istraživanja, metoda dedukcije komparacije. Induktivna metoda omogućuje analizu pojedinačnih segmenata kako bi se izvukli općeniti zaključci na sistematičan način. Deduktivna metoda, s druge strane, koristi se za istraživanje koje kreće od općih stavova prema pojedinačnim segmentima u radu od općeg prema pojedinačnim segmentima, što omogućava utvrđivanje relevantnih vrijednosti vezanih uz odabranu temu. Komparativnom metodom vrši se usporedba između pojava i događaja. U okviru ovog istraživanja provodi se usporedba između hrvatskog i europskog odnosa u području turizma, prometa i gospodarstva.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Sadržaj rada prikazan je kroz šest poglavlja: Uvod, Osnovne značajke prometa, Razvijenost prometa i prometne infrastrukture u Republici Hrvatskoj, Gospodarstvo i turizam, Važnost prometa za razvoj gospodarstva i turizma, Zaključak.

U drugom poglavlju, opisana je kratka povijest razvoja prometa, pojmovno određivanje prometa u užem i širem smislu te je navedena podjela prometa.

Treće poglavlje uključuje razvijenost prometa i prometne infrastrukture u Republici Hrvatskoj unutar čega je objašnjena razvijenost cestovnog, željezničkog, vodenog i zračnog prometa.

Četvrto poglavlje obuhvaća gospodarstvo i turizam gdje su pobliže objašnjene osnovne značajke hrvatskog gospodarstva kao što su: BDP i zaposlenost, uvoz i izvoz te trendovi u gospodarstvu. Također su navedene osnovne značajke hrvatskog turizma gdje ubrajamo turističku ponudu, turističku potražnju i trendove u turizmu.

U petom poglavlju se susrećemo sa važnošću prometa za razvoj gospodarstva i turizma. Objašnjena je međuzavisnost prometa i turizma te prometa i gospodarstva. Izuzev navedenog, definiran je promet i turizam u Republici Hrvatskoj. Na kraju, u šestom poglavlju, dolazimo do zaključka cjelokupne teme.

2. OSNOVNE ZNAČAJKE PROMETA

2.1. Kratka povijest razvoja prometa

Promet je gospodarska djelatnost koja se bavi prijevozom ljudi i robe putem različitih prijevoznih sredstava, uključujući kopneni, zračni i vodeni promet. Kretanje i promet prisutni su od samih početaka čovječanstva. Ljudi su se u početku kretali pješice i koristili domaće životinje za transport. Plovidba se odvijala rijekama, morima i jezerima koristeći jednostavna plovila i jedrenjake. Kasnije, međukontinentalna trgovina između Europe i Azije razvijala se kopnenim putem i djelomično morem, donoseći robu koja nije bila dostupna u Europi.

Najstarija vrsta prometa je kopneni promet, koji se dalje dijeli na cestovni i željeznički promet. Prve ceste izgrađene su u drevnom Babilonu, a kamen je bio glavni materijal koji se koristio za izgradnju kvalitetnijih cesta. Razvojem automobila kao novog prijevoznog sredstva, krajem 19. i početkom 20. stoljeća, potaknut je razvoj cesta izgrađenih od materijala poput asfalta, betona i drugih sličnih materijala. Prva moderna cesta u Hrvatskoj izgrađena je 1726. godine između Karlovca i Bakra i nosila je ime „Karolina“, a otvorena je godinu dana kasnije. U tom vremenskom razdoblju, proizvodnja cestovnih motornih vozila, zrakoplova i brodova s motorima s unutarnjim izgaranjem postala je masovna, a razvijali su se i gradski sustavi kao što su taksi, autobus, trolejbus i slično.¹

Korištenje željezničkih vagona na tračnicama za prijevoz rude započelo je još u 16. stoljeću. Međutim, razvoj željeznica za teretni i putnički promet počeo je nakon izuma parne lokomotive. Prva javna željeznička pruga izgrađena je 1825. godine između engleskih gradova Stocktona i Darlingtona. U Sjedinjenim Američkim Državama, prva željeznička pruga izgrađena je 1827. godine. U Hrvatskoj, najstarija željeznička pruga izgrađena je 1860. godine između Kotoribe i Čakovca. Razvoj željeznica imao je značajan utjecaj na industrijski razvoj. U Hrvatskoj se promet razvija uglavnom u skladu sa svjetskim zbivanjima.

¹ Profil Klett, (2019), *Razvoj prometa*, Dostupno na: <https://hr.izzi.digital/DOS/2058/2070.html>

Zračni promet se relativno kasno razvio u usporedbi s drugim oblicima prijevoza. Zračni promet nudi prednosti u udobnosti, sigurnosti i brzini, ali ima negativan utjecaj na okoliš. Sve pristupačnijim cijenama usluga različitih prijevoznika, putnički zračni promet neprestano raste.

Vodeni promet se odvija na rijekama i morima, dijeleći se na riječni i pomorski promet. Ovo je jedan od najstarijih oblika prometa i smatra se izuzetno ekonomičnim. Još u doba Rimskog Carstva izgrađeni su brodovi za plovidbu Mediteranom i dalje, kako bi se omogućila trgovina i postigli vojni ciljevi. Od 14. stoljeća, europski jedrenjaci krenuli su u istraživanje novih pomorskih ruta i osvajanje nepoznatih kontinenata.

Rastući promet donosi sve veći negativan utjecaj na okoliš, uključujući onečišćenje vode, zraka, tla, buku i vibracije, zauzimanje prostora te estetsku degradaciju. Također, uzrokuje ekološke štete zbog ispuštanja balastnih i otpadnih voda te istjecanja tereta prilikom pomorskih nesreća. Stoga se posebno posvećuje posebna pozornost smanjenju negativnih utjecaja.

U razvijenim zemljama svijeta i članicama EU potiče se upotreba javnog gradskog, vodenog i željezničkog prijevoza kako bi se smanjila potrošnja goriva i smanjilo onečišćenje po putniku i po prijeđenom kilometru. Osnovni cilj održivog razvoja prometa jest postizanje efikasne ravnoteže između različitih prometnih sektora. To uključuje odabir energetski učinkovitih oblika prijevoza s manjim emisijama štetnih plinova i povećanim stupnjem sigurnosti. Dodatno, promovira se primjena inteligentnih transportnih sustava te potiče razvoj novih inovativnih sustava prijevoza i distribucije.

2.2. Pojmovno određivanje prometa

Promet obuhvaća kretanje ili prijevoz osoba, dobara i usluga te prijenos podataka i informacija od početne do krajnje točke. Ovaj proces uključuje različite aktivnosti poput ukrcanja, iskrcanja, prekrcanja, smještaja te pripreme za prijevoz, kao što su prihvati i otprema, označavanje, sortiranje, slaganje u sredstvu utovara i raspoređivanje tereta. Promet također obuhvaća različite oblike kretanja, od hoda pješaka do složenih oblika prijevoza osoba i dobara putem raznih prijevoznih sredstava. U tom smislu, transporti komunikacije čine ključne elemente prometa.² Iako se često promet i

²Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, *Promet*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50633>

prijevoz definiraju kao gospodarske djelatnosti, to je osobito primjenjivo na situacije kada se prijevoz dobara, ljudi, energije i informacija organizira na komercijalnim osnovama.

U širem smislu, promet obuhvaća kompleksnu prometnu infrastrukturu koja uključuje različite mreže, čvorišta i terminale, kao i razna prometna sredstva. Prometne mreže obuhvaćaju raznolike sustave, počevši od kopnenih cesta koje se kreću od jednostavnih staza do složenih autocesta, željezničkih pruga i drugih tračničkih sustava, zatim vodene i zračne rute, cjevovode, trakaste transportere, kao i mreže za poštu, telekomunikacije, prijenos informacija i računalstvo.

U čvorištima ili terminalima obuhvaćamo različite točke u prometnoj mreži, kao što su autobusni i kamionski terminali u cestovnom prometu, željeznički kolodvori, postaje i stajališta, luke i pristaništa, zračne luke i aerodromi, multimodalni terminali, poštanski uredi te terminali za telekomunikacije, informacijsko-komunikacijske usluge i računalne sustave. Prometna sredstva uključuju vozila za ceste i tračnice, brodove, zrakoplove te druga prijevozna sredstva.

Potražnja za uslugama prometom proizlazi iz potrebe za obavljanjem uobičajenih aktivnosti, lakšeg i bržeg povezivanja gradova i naselja te savladavanja geografskih udaljenosti između izvora sirovina, proizvodnih mjesta i mjesta potrošnje u globalnom gospodarstvu.

Osim navedenih ključnih termina u području prometa, važno je istaknuti dodatne pojmove. Prometna vozila predstavljaju tehničke uređaje dizajnirane za prijevoz ljudi i tereta te za prijenos energije i informacija od početne do krajnje točke. Ona se razlikuju od drugih radnih sredstava na sljedeći način: tijekom svog djelovanja mijenjaju svoju lokaciju, čime omogućavaju sam proces reprodukcije, snažno su podložna napretku u tehnologiji i tehnici, a troškovi nabave novih vozila obično su visoki te pokazuju elastičnost u odgovaranju na zahtjeve tržišta.³

Prometna sredstva i infrastruktura za promet čine tehničku razinu prometnog sustava, odnosno dijela svake grane prometa. Oni čine temelj koji oblikuje tehničko-organizacijski karakter i ekonomski profil te grane. Drugi ključni koncept je objekt prometa. Osobe koje su predmetom prijevoza su putnici, a u slučaju transporta u turističke svrhe, ti putnici se nazivaju turistima. Kroz

³ Anžek M., Gold H., Pavlin S., (2018), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Promet, Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, dostupno na: <https://tehnika.lzmk.hr/promet/>

dinamičko povezivanje prometnih sredstava, objekata prometa i osoblja, postiže se proces prometa. Svaki proces prometa obuhvaća tri glavne faze: pripremu, fazu prijevoza i završnu fazu.⁴

Prometna sredstva koriste prometni put kao svoju stazu za kretanje, a taj put definira njihove karakteristike, moguće smjerove razvoja i ograničenja u skladu s tehničkim mogućnostima. Prometni put obavlja ulogu medija za prijevoz putnika i tereta te za prijenos energije i informacija od početne do krajnje točke. Prometna infrastruktura predstavlja ukupnost građevinskih struktura i drugih tehničkih uređaja koji sudjeluju u transportu ljudi i tereta te u prijenosu energije i informacija.

Prema Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama, u Republici Hrvatskoj, znanstvena disciplina prometa razvrstana je unutar područja tehničkih znanosti, kao polje tehnologija prometa i transport. Grane prema kojima se dijeli su: cestovni i željeznički promet, pomorski i riječki promet, poštansko-telekomunikacijski promet, zračni promet i inteligentni transportni sustavi i logistika, a sve zajedno nazivaju se prometne znanosti.

2.3. Podjela prometa

Klasifikacija prometa, temeljem prostorne distribucije i medija u kojem se događaju, uključuje različite vrste. Kopneni promet, koji uključuje cestovni i željeznički promet, vodeni promet, zračni promet, poštanski promet te transportni promet koji obuhvaća cjevovodni prijenos pomoću mehanizma kao što su prenosila i dizala. Vodeni promet sastoji se od pomorskog prometa i prometa unutarnjim vodama.

Grana prometa koja ima pokrivenost i na kopnu i ispod vodene površine je cjevovodni transport, a kopneni, podvodni i zračni prijenos informacija obuhvaća telekomunikacijski prijenos. U skladu s određenim tumačenjima, poput onih u statistici Europske unije, u kopneni promet može se uvrstiti i promet putem unutarnjih plovnih puteva (rijeka, kanala, jezera) i obalni morski promet (plovidba uz obalu).

⁴ Križanović M., (2016), *Međuzavisnost prometa i turizma, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, dostupno na: <https://repozitorij.svkst.unist.hr/islandora/object/efst%3A434/datastream/PDF/view>*

Prema udjelu različitih grana prometa u prijevozu ljudi i roba od polazišta do odredišta, promet može biti kategoriziran kao konvencionalni ili unimodalni te kao multimodalni, intermodalni, kombinirani i drugi oblici.⁵ Konvencionalni ili unimodalni promet označava korištenje jednog oblika prijevoza iz iste grane tijekom cijele rute, dok se multimodalnom prometu roba prevozi koristeći više različitih grana prijevoza. Intermodalni promet uključuje kretanje tereta kroz više prometnih grana bez potrebe za prekrcajem tereta iz jedne prijevozne jedinice u drugu. Kombinirani promet obuhvaća prijevoz dobara putem više prometnih grana, pri čemu se veći dio putovanja obavlja željezničkim ili vodenim prijevozom, dok se početno-završne distribucijske aktivnosti izvode cestovnim vozilima na što kraćim udaljenostima.

Ovisno o dužini putovanja, promet se može podijeliti na kontinentalni i međukontinentalni, često nazivan i prekomorskim prometom. Nadalje, razlikujemo domaći i međunarodni promet te promet na razini gradova, kao što su međugradski, regionalni, prigradski i gradski promet, poznat kao javni gradski prijevoz. Također, promet se može klasificirati prema načinu kretanja (kopneni, zračni i vodeni putevi) te prema trenutcima mirovanja (parkirališta, željeznički depoi, luke i zračne luke). Interni ili unutarnji promet odnosi se na prijevoz dobara unutar okvira tvrtke (u kontekstu prometnog, proizvodnog, trgovinskog ili skladišnog sektora) ili ustanove kao što su carinske i robne institucije. Uz izravni promet između polazišta i odredišta, čvorovi prometa također sadrže tranzitni i transferni promet koji može promijeniti granu prometa.

⁵ Križanović M., (2016), *Međuzavisnost prometa i turizma, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, dostupno na: <https://repozitorij.svkst.unist.hr/islandora/object/efst%3A434/datastream/PDF/view>*

3. RAZVIJENOST PROMETA I PROMETNE INFRASTRUKTURE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Značaj prometa i prometnih mreža za napredak država oduvijek je bio iznimno bitan, a u suvremenom dobu, razvijenost prometne infrastrukture odražava se u razini razvijenosti zemlje. Formiranje novih država, posebno kao što je to bio slučaj s ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, potaknulo je znatno veća ulaganja u prometnu infrastrukturu. Ovo se djelomično pripisuje činjenici da se Hrvatska smješta na ključnim međunarodnim prometnim koridorima.

Položaj Republike Hrvatske na karti prometa je iznimno povoljan, što stvara mogućnost za razvijanje prometne infrastrukture i aktivnosti koje su od velike važnosti za gospodarski i društveni napredak zemlje. Hrvatska se nalazi u Europi, točnije na presjeku ključnih prometnih ruta. Jedna od tih ruta povezuje Zapadnu i Srednju Europu s Jugoistočnom Europom i Bliskim Istokom, dok druga spaja Baltičko more preko Podunavlja s Jadranskim morem.

3.1. Razvijenost cestovnog prometa u Republici Hrvatskoj

Zahvaljujući brzom izgradnji modernih autocesta, posebice u posljednjih 20 godina, Hrvatska se svrstava među naprednije države Europske unije po gustoći mreže cesta. Autocesta A1, poznata i kao „Dalmatina“, je najduža cesta u Hrvatskoj i čini dio Jadransko-jonske autoceste. Ova cesta povezuje Zagreb sa gradovima poput Karlovca, Gospića, Zadra, Šibenika, Splita, Ploča, Dubrovnika, a sada i putem Pelješkog mosta.

Trenutno, u Hrvatskoj, javne ceste čine jedinstvenu prometnu cjelinu čija ukupna prometna duljina seže do 26 822 km.⁶ Zbog razvijene i visokokvalitetne infrastrukture, cestovni promet i turizam su sada međusobno povezani i čine glavne nositelje ekonomskog napretka Republike Hrvatske.

Podaci o praćenju prometa na cestama u Hrvatskoj ukazuju na nastavak dugotrajnog rasta cestovnog prometa, koji sve više postaje bitan kako za prijevoz ljudi tako i za transport tereta.

⁶ Feletar P., Hozjan D., (2018), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Cestovni promet*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na: <https://tehnika.lzmk.hr/cestovni-promet/>

Mjesta brojenja prometa s najvećim prometnim opterećenjem nalaze se na Jadranskoj magistrali i na autocestama A1 i A7.⁷

Kada se osvrnemo u prošlost, današnje javne ceste su u znatno boljem stanju, veće su duljine cesta, poboljšane su prometnice u naseljima. Također, 2008. godine je donesen stroži Zakon o sigurnosti prometa na cestama. Budući smjer razvoja cestovnog prometa jasno je naznačen u novoj Strategiji prometnog razvoja RH za razdoblje 2017.-2030. godine. Uključuju uspostavljanje nacionalnog prometnog modela, dok uvođenje inteligentnih transportnih sustava (ITS) u gotovo sve elemente cestovnog sustava pridonosi boljem upravljanju prometom povećavajući efikasnost prijevoza putnika i robe, osigurava veću sigurnost, udobnost i zaštitu putnika te smanjuje negativni utjecaj na okoliš i slične čimbenike.

3.2. Razvijenost željezničkog prometa u Republici Hrvatskoj

Željeznički promet predstavlja granu kopnenog prometa, a ključni elementi za njegovu operativnost uključuju željeznička vozila i željezničke pruge. Ova vrsta prometa ima dugu povijest i ključnu ulogu u prijevozu ljudi i tereta. Željeznički sustav Republike Hrvatske temelji se na principu odvajanja prijevoza i infrastrukture. Struktura željezničkog infrastrukturnog sustava usklađena je s direktivama Europske unije i regulirana Zakonom o željeznici i Pravilnikom o željezničkoj infrastrukturi.

Dolaskom željeznice u Hrvatsku, došlo je do značajnih promjena u načinu prijevoza ljudi i dobara te konceptu proizvodnje. Infrastruktura HŽ (Hrvatske željeznice) upravlja prugama u Republici Hrvatskoj koje, ukupno, sežu u duljini nešto većoj od 2604 km. Veći omjer kilometara pruga i broja stanovnika zemlje (1556 osoba po kilometru) stavlja Republiku Hrvatsku u rang s drugim razvijenim europskim zemljama.⁸

⁷ Feletar P., Hozjan D., (2018), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Cestovni promet*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na: <https://tehnika.lzmk.hr/cestovni-promet/>

⁸ HŽ infrastruktura, *Hrvatska željeznička mreža*, dostupno na: <https://www.hzinfra.hr/naslovna/mreza-hrvatskih-pruga/#:~:text=HŽ%20Infrastruktura%20upravlja%20prugama%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u,Republiku%20Hrvatsku%20u%20rang%20s%20razvijenim%20europskim%20zemljama>

Željezničku mrežu Hrvatske trenutno čini 559 kolodvora i stajališta, 1444 željezničko-cestovnih prijelaza, 109 tunela i 543 mostova. Veliki broj tih objekata ima status zaštićene kulturne baštine.

HŽ infrastruktura odgovorna je za organizaciju i kontrolu prometa, kao i za obnovu, održavanje i izgradnju željezničke infrastrukture koja je javno dobro dostupno svima. Svakodnevno, mrežom prosječno prometuje oko 637 putničkih i 118 teretnih vlakova.⁹ Pristup hrvatskoj željezničkoj mreži za teretne prijevoznike postao je slobodan pristupanjem Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije 1. srpnja 2013. godine. Prijevoznici koji trenutno koriste hrvatsku željezničku mrežu su sljedeći: HŽ putnički prijevoz, HŽ Cargo, PPD Transport, RAIL & SEA, Rail Cargo Carrier-Croatia, Slovenske železnice-Tovorni promet i Train Hungary.

3.3. Razvijenost vodenog prometa u Republici Hrvatskoj

Zbog bogate pomorske povijesti, dugotrajne i razgranate obale te geoprometnog položaja povoljnog za razvoj luka, Hrvatska ima sve preduvjete za razvoj pomorskog putničkog brodarstva. Pomorsko-putnički promet u svijetu doživljava značajan rast u proteklom desetljeću. Novi trend je razvoj pomorskog turizma koji spaja turističke destinacije sa sve popularnijim krstarenjima te privlačeći putnike željne opuštanja i prirodnih ljepota. Posebno se pridaje na važnost linijama koje povezuju periferne obalne točke s otocima.

U glavne pomorske putničke luke Hrvatske ubrajamo: Zadar, Rijeku, Šibenik, Split i Dubrovnik koje imaju veliki ekonomski značaj za Republiku Hrvatsku. Kako bi se taj doprinos još povećao, važno je osigurati veći broj pristaništa za brodove te modernizirati infrastrukturu luka. Naš najveći pomorski prijevoznik je Jadrolinija koja dominira sa oko 90% udjela u prijevozu putnika morem.

Plovni put označava pojas na unutarnjim vodama koji ima utvrđenu dubinu, širinu i propisane dimenzije te je uredno označen i otvoren za sigurnu plovidbu. Definiran je putanjom plovnog korita i dozvoljenim radijusom zavoja pri niskom plovnom vodostaju (NPV), dok se slobodni gabariti ispod mostova i zračnih kabela reguliraju za visoki plovni vodostaj (VPV).

⁹HŽ infrastruktura, Hrvatska željeznička mreža, dostupno na: <https://www.hzinfra.hr/naslovna/mreza-hrvatskih-pruga/#:~:text=HŽ%20Infrastruktura%20upravlja%20prugama%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u,Republiku%20Hrvatsku%20u%20rang%20s%20razvijenim%20europskim%20zemljama>

Mrežu plovnih putova na unutarnjim vodama u Hrvatskoj sačinjavaju prirodni tokovi rijeke Dunav u dužini 137,5 km, rijeke Save od ukupno 446 km, rijeke Drave dužine 198,6 km i rijeke Kupe od 5 km. Ukupna dužina postojećih vodnih ruta unutar Republike Hrvatske iznosi 804,1 km, od čega se 539,2 km odnosi na međunarodne vodne putove, a 264,9 km obuhvaća državne i međunarodne vodne putove. Unutar međunarodnih vodenih putova, 286,9 km zadovoljava uvjete za međunarodne plovne putove četvrte i pete klase prema AGN (*Agreement Europeen sur la Navigation de la Moselle*) standardima. Ukupna gustoća mreže iznosi 14km/1000km².¹⁰

3.4. Razvijenost zračnog prometa u Republici Hrvatskoj

Zračni promet ima iznimno važan globalni i lokalni utjecaj te neprestano raste i modernizira se. Zračne luke predstavljaju ključni dio infrastrukture zračnog prometa kao početna i završna točka svake zrakoplovne operacije. Ovakav oblik transporta obuhvaća prijevoz tereta i putnika zrakoplovima koji lete određenim zračnim rutama pod nadzorom i upravljanjem kontrole leta. Ono što izdvaja zračni promet od drugih oblika prijevoza je da se infrastruktura ne gradi duž putničkih ruta, već se koncentrira na aerodrome i zračne luke. Prednost zračnog prometa u odnosu na druge vrste prometa jesu brzina prijevoza, udobnost i visoki standardi sigurnost prijevoza.

Razvoj zračnog prometa u RH uvjetovalo je više čimbenika, od čega se istaknuo razvoj turizma kao ključni pokretač. 2011. godine, Hrvatska je sklopila sporazum o stvaranju funkcionalnog bloka zračnog prostora središnje Europe (FAB CE) zajedno s Austrijom, Češkom, BiH, Mađarskom, Slovačkom i Slovenijom. Pristupanjem Europskoj uniji, Hrvatska je preuzela obavezu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva sa zakonima Europske unije te je putem raznih ugovora s Europskom komisijom, Eurocontrolom, ICAO-om, AESA-om i drugima, ispunila obaveze u području zračnog prometa. Sudjelovanjem u Europskom zajedničkom zračnom prostoru, konkurentnost hrvatskih zračnih prijevoznika je povećana.

U Hrvatskoj se nalazi sedam zračnih luka: Zagreb, Osijek, Split, Dubrovnik, Rijeka, Pula, Zadar te dva zračna pristaništa Brač i Mali Lošinj. Svi ti aerodromi zajedno pokrivaju 85% zračnog

¹⁰ Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Plovni putovi, dostupno na: <https://mmpi.gov.hr/more-86/unutarnja-plovidba-rijecni-promet/plovni-putovi/8646#:~:text=Mrežu%20plovnih%20putova%20na%20unutarnjim%20vodama%20u%20Hrvatskoj,Drave%20198%2C6%20km%20i%20rijeke%20Kupe%205%20km>

putničkog prometa u RH. Većina zračnih luka smještena je u primorskoj Hrvatskoj, točnije, u područjima s izraženim turističkim potencijalom.

Republika Hrvatska se izdvaja po velikoj koncentraciji zračnih luka s obzirom na teritorij i broj stanovnika. Prateća infrastruktura, koja se neprestano prilagođava porastu putničkog prometa, trenutačno je zadovoljavajuća.

Zračni promet u Republici Hrvatskoj kontinuirano raste i očekuje se da će se taj trend nastaviti ubuduće. Ovakvi trendovi evidentni su u svim segmentima, uključujući rast putničkog prometa, povećanje i prisutnost različitih avioprijevoznika. Iako rast predstavlja pozitivan faktor, stalni rast postavlja pitanje održivosti te kako se nositi s pratećom infrastrukturom i ekološkim utjecajem. Iako je Hrvatska već usvojila strategiju prometnog razvoja do 2030. godine, ključno je donijeti sveobuhvatnu strategiju koja će, osim razvoja turizma, osigurati da zračni prijevoz pruži konkurentnu trgovinsku prednost, koja je ključna za gospodarski rast svake zemlje.¹¹

¹¹ Budić M., (2019), *Zračni promet u Republici Hrvatskoj-stanje i perspektive razvoja*, Završni rad, Zagreb, Prirodoslovno-matematički fakultet, dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/pm%3A7211/datastream/PDF/view>

4. GOSPODARSTVO I TURIZAM REPUBLIKE HRVATSKE

Republika Hrvatska ima najjače ekonomsko stanje među zemljama jugoistočne Europe. Turizam direktno utječe na hrvatsko gospodarstvo unutar četiri područja u koje ubrajamo: ugostiteljstvo, u koje spadaju hoteli i restorani, zatim promet, putničke agencije i trgovina. Osim toga, ima posredan utjecaj na poticanje gospodarske aktivnosti u zemlji ili regiji. Turizam ima značajnu ulogu u hrvatskom gospodarstvu te je bitan za razvoj drugih gospodarskih djelatnosti u Republici Hrvatskoj. Značaj turizma može se promatrati kroz njegov utjecaj na platnu bilancu koji istovremeno potiče više ekonomske funkcije povezane s turizmom. Osim što doprinosi uravnoteženju platne bilance, turizam također utječe na stabilizaciju gospodarstva te podržava ekonomski rast.

4.1. Osnovne značajke hrvatskog gospodarstva

Razumijevanje važnosti turizma unutar ekonomske strukture proizlazi iz njegovih ekonomskih aspekata. Stoga je ključno steći osnovno razumijevanje principa kako turizam funkcionira unutar ekonomske sfere, čime se generiraju različiti ekonomski efekti. Ekonomski aspekti turizma obuhvaćaju sve aktivnosti usmjerene na postizanje ekonomskih ciljeva te rezultiraju specifičnim ekonomskim posljedicama.

Turizam ima ključnu ulogu u gospodarskom sustavu zbog svojih ekonomskih funkcija, koje su usmjerene prema postavljenim ekonomskim ciljevima i rezultiraju specifičnim ekonomskim posljedicama. Temeljni ekonomski učinci uključuju: funkciju zapošljavanja, funkciju uravnoteženja platne bilance, funkciju poticanja međunarodne trgovine, konverzijsku funkciju, funkciju razvoja gospodarski slabije razvijenih područja i funkciju utjecaja turizma na rast prihoda i njegovu preraspodjelu.¹²

Najvažnija ekonomska funkcija turizma je zapošljavanje, koja podrazumijeva otvaranje novih radnih mjesta u ključnim sektorima temeljnih gospodarskih djelatnosti u turizmu, ali također i u

¹² Budimir-Bekan A., (2019), *Makroekonomski značaj turizma RH, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet*, dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst%3A2755/datastream/PDF/view>

drugim gospodarskim sektorima. To može biti izravno i neizravno zaposlenje unutar turističke industrije.

Već dulji niz godina, turizam uspješno ublažava negativne posljedice vanjske trgovine Republike Hrvatske kroz prihode od strane inozemne potrošnje. Poticajna funkcija međunarodne trgovine dobara očigledna je u dinamici prihoda i rashoda u kategoriji robai i usluga u okviru tekućih transakcija platne balance. Konverzijska funkcija turizma igra ključnu ulogu u transformaciji resursa koji nisu nužno ekonomske prirode u one koji imaju ekonomski potencijal.

U vezi funkcije razvoja gospodarski slabije razvijenih regija, najveći doprinos turizma ogleda se u njegovoj sposobnosti za preusmjeravanje dohotka namijenjenog turističkoj potrošnji i redistribuciji kapitala, poznatij i kao kompenzacijska funkcija turizma.

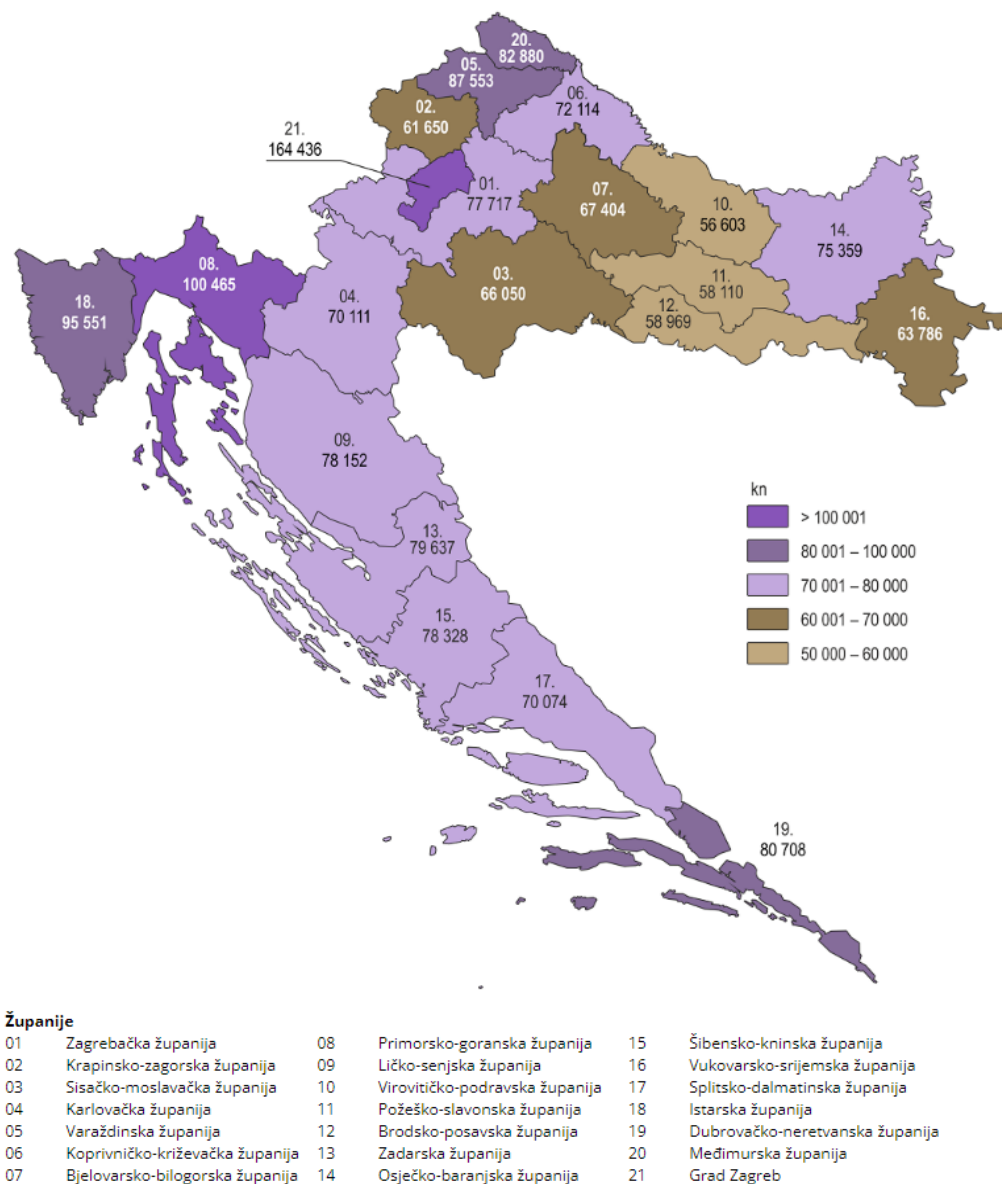
Važno je napomenuti da, što se tiče funkcije utjecaja turizma na rast dohotka i njegovu redistribuciju, domaća potrošnja ne pridonosi, niti smanjuje nacionalni dohodak, što implicira da ta funkcija ima više regionalni, nego širi učinak redistribucije dohotka.

4.1.1. Bruto domaći proizvod i zaposlenost

Bruto domaći proizvod (BDP) u tržišnim cijenama jest zbroj dodanih vrijednosti po djelatnostima uz uključivanje nacionalno obračunatih stavki gospodarstva koje nisu raspoređene po djelatnostima. To uključuje poreze na proizvode minus subvencije na proizvode. Izračunava se putem neizravne metode. BDP po stanovniku po standardu kupovne moći pokazatelj je koji se koristi za uspoređivanje gospodarske razvijenosti regija EU-a, izražen kao postotak prosjeka EU. Pokazuje koliko je određena regija ekonomski razvijenija ili manje razvijena od prosječne ekonomske razine u EU. Izražen je putem standarda kupovne moći, što predstavlja umjetnu valutnu jedinicu koja neutralizira razlike u cijenama između zemalja. Podaci o BDP-u za Republiku Hrvatsku temelje se na Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. (NKD-u 2007.).

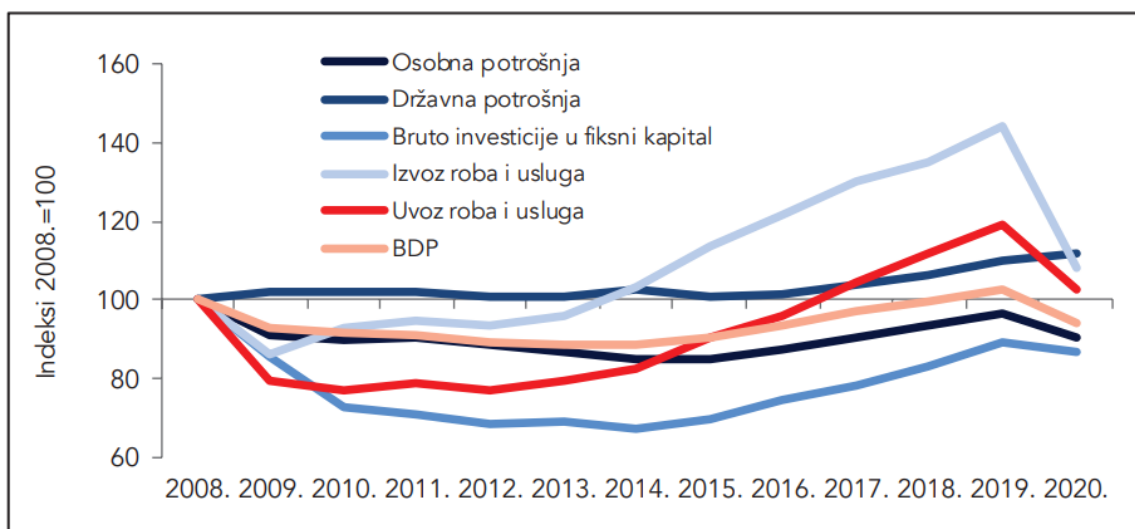
Hrvatsko gospodarstvo se u 2021. godini uspješno prilagodilo suživotu sa pandemijom. Postignut je rast BDP-a od 13,1% , čime je Hrvatska zauzela drugo mjesto u Europi po brzini rasta. BDP Hrvatske dosegao je 73% prosječnog BDP-a Europske unije. Cilj je bio doseći 75% prosjeka do

2030. godine, no s obzirom na dinamičan rast BDP-a, koji raste brže od prosjeka EU, taj cilj će biti postignut i ranije.¹³

Slika 1. BDP po stanovniku Republike Hrvatske u 2020. godini
Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS)

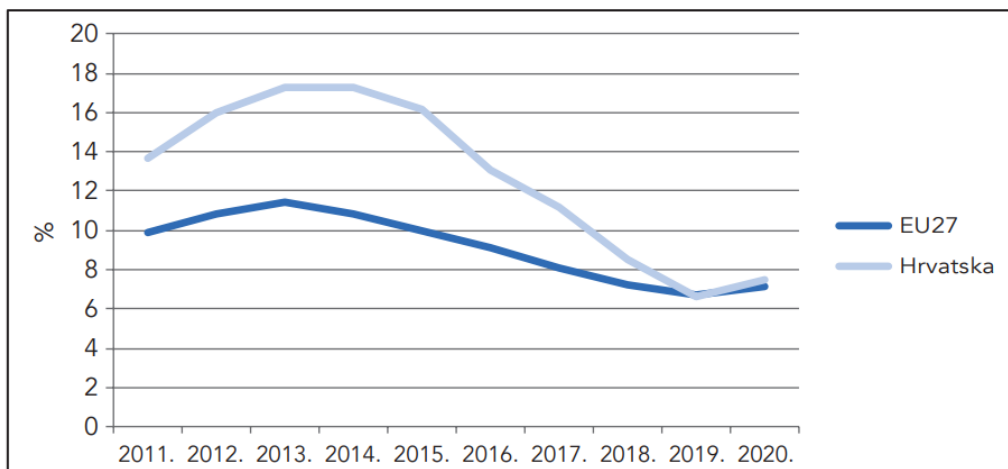
¹³ ¹³ Hina/Vlada, Vlada Republike Hrvatske, (2023), dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/erlic-hrvatskoj-se-otvaraju-nikad-vece-mogucnosti-i-prilike/38345#:~:text=Hrvatska%20danas%20ima%20rekordnu%20zaposlenost%2C%20prema%20podacima%20DZS,13%2C%201%20posto%2C%20bio%20je%20drugi%20u%20Europi.>

Slika 2. Realno kretanje BDP-a i kategorija potražnje u Republici Hrvatskoj
Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Hrvatska trenutno bilježi visoku stopu zaposlenost. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS) za prošlu godinu, zaposleno je bilo 1,59 milijuna ljudi. Istovremeno, broj privremeno zaposlenih u ukupnoj zaposlenosti pada. Postotak osoba koje su bile u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u 2021. godini smanjen je na 20,9%, a u prošloj, 2022. godinu, stopa je pala na 19,9%.¹⁴ Ovi podaci ukazuju na učinkovitu primjenu socijalnih mjera i kvalitetnu implementaciju strategija koje su usmjerene na suzbijanje siromaštva i društvene isključenosti.

¹⁴ Hina/Vlada, Vlada Republike Hrvatske, (2023), dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/erlic-hrvatskoj-se-otvaraju-nikad-vece-mogucnosti-i-prilike/38345#:~:text=Hrvatska%20danas%20ima%20rekordnu%20zaposlenost%2C%20prema%20podacima%20DZS,13%2C%201%20posto%2C%20bio%20je%20drugi%20u%20Europi>.

*Slika 3. Stope nezaposlenosti Republike Hrvatske
Izvor: Eurostat; obrada: HGK*

4.1.2. Uvoz i izvoz

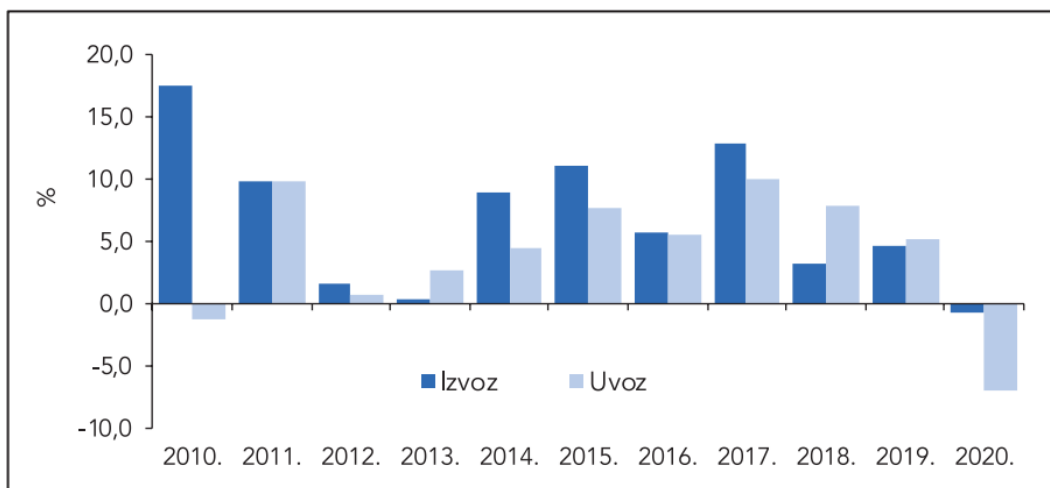
Izvoz obuhvaća prodaju i isporuku robe ili pružanje različitih usluga u inozemstvu, uz naknadu, u korist drugih zemalja i njihovih građana. Kroz izvoz se potiče sposobnost konkurencije na domaćem tržištu. Izvoz otvara vrata međunarodnim iskustvima, novim tehnološkim dostignućima, inovativnim proizvodima i uslugama te globalnim poslovnim strategijama koje konkurentne kompanije primjenjuju kako bi poboljšale svoje poslovanje.

Povećanje izvoza doprinosi poboljšanju konkurentnosti proizvoda, što je ključno za uspješno poslovanje na jedinstvenom tržištu EU. Izvoz se također pokazuje kao optimalan pristup internacionalizaciji za male i srednje poduzetnike, otvarajući im puteve za sudjelovanje u različitim oblicima međunarodnog poslovanja. Suvremenim financijskim modelima, globalnom prisutnošću interneta te sklapanjem trgovinskih sporazuma, pristup globalnom tržištu danas je lakši nego ikada prije. Izvoz također smanjuje ovisnost o domaćem tržištu i umanjuje rizik, čime izvozne tvrtke imaju veće šanse za dugoročni opstanak i uspjeh.

Za Hrvatsku, izvoz je izuzetno bitan jer potiče otvaranje novih radnih mjesta, savladavanja financijskih i drugih ograničenja prisutnih na domaćem tržištu, brži oporavak nakon recesije, potiče rast BDP-a, regulira razinu deficita državnog proračuna, povećava devizne rezerve, također, zbog usvajanja novih znanja i tehnologija, jačanje konkurentne sposobnosti zemlje i promicanja

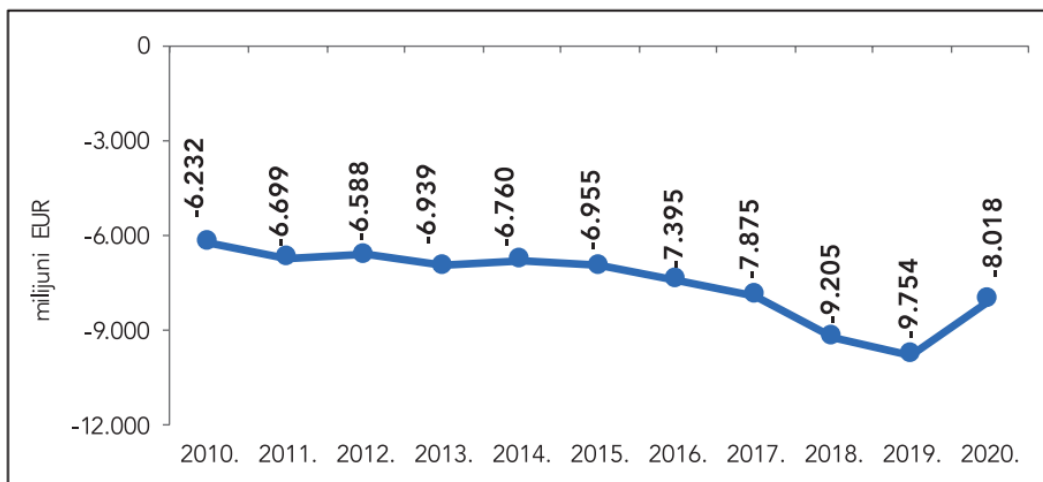
pozitivne percepcije o funkcioniranju gospodarstva. Osim navedenog, izvoz pridonosi i stabilnosti u poslovanju i podržava tendenciju održivog razvoja.

Uvoz podrazumijeva kupovinu dobara i usluga legalno proizvedenih izvan zemlje, kao i svaki ulaz robe preko carinske granice koja podliježe carinskom postupku. Pojavljuje se kada postoji potreba za određenom robom ili uslugom u jednoj zemlji, ali ta potražnja nije pokrivena dostupnošću domaćih dobara i usluga. Ako ne postoji domaća ponuda za traženo dobro ili uslugu, potreba se tada mora zadovoljiti kupovinom iz inozemstva. Uvoz također nastaje kada cijena određenog dobra ili usluge na svjetskom tržištu bude niža nego cijena iste robe ili usluge koja se nudi na domaćem tržištu.¹⁵

Slika 4. Stopa rasta robnog izvoza i uvoza u kunama po godinama u Republici Hrvatskoj
Izvor: DZS; obrada: HGK

¹⁵ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Uvoz, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63545>

Slika 5. Deficit robne razmjene Republike Hrvatske s inozemstvom
Izvor: DZS; obrada: HGK

Ravnoteža između uvoza i izvoza ima veliki utjecaj na vanjskotrgovinsku bilancu svake države. Kada je uvoz veći od izvoza nastaje trgovinski deficit. Tijekom prva tri mjeseca tekuće godine, hrvatski izvoz roba dostigao je vrijednost od 5,8 milijardi eura, što je povećanje od 13,7% u odnosu na isto razdoblje u 2022. Uvoz se povećao za 6,1% dosegnuvši iznos od 9,8 milijardi eura. To je rezultiralo vanjskotrgovinskim deficitom od 3,96 milijardi eura u prva tri mjeseca 2023., što je manje za 138,7 milijuna eura u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Pokrivenost uvoza izvozom prema početnim podacima za prva tri mjeseca 2023., iznosila 59,5%, što predstavlja povećanje u odnosu na isto razdoblje prošle godine kada je bila 55,5%.¹⁶

U 2022. godini, prerađivačka industrija je bila ključna u povećanju ukupnog izvoza Republike Hrvatske, s udjelom od 78%, gdje se bilježi porast izvoza za otprilike 22%. ovdje se izdvaja proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda. Također, proizvodnja prehrambenih proizvoda značajno je utjecala na povećanje izvoza s udjelom od 8% što čini otprilike 24% porasta izvoza. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija ostvarila je rast od 231% u usporedbi s prethodnom 2021. godinom, s udjelom od 6% u ukupnom izvozu. Najviše se izvozi: riba, kukuruz, sladni ekstrakti, pekarski proizvodi, čokolada i proizvodi od kaka, šećer i sl.

¹⁶Hina, izvoz.gov.hr, (2023), dostupno na: <https://izvoz.gov.hr/vijesti/dzs-vrijednost-izvoza-u-prva-tri-mjeseca-skocila-za-gotovo-14-posto/5979>

Kada se govori o uvozu, prerađivačka industrija je doprinijela s porastom od 33% što je otprilike 79% u ukupnom uvozu, dok je prerađivačka industrija zaslužna za 8% porasta, točnije, 31% u ukupnom uvozu. Rudarstvo, s udjelom od otprilike 13% u ukupnom uvozu, u usporedbi s prethodnom godinom ostvarilo je povećanje za 191% u 2022. godini. Najviše se uvozi: meso i mesne prerađevine, kava, mliječni proizvodi, pekarski proizvodi, biljna ulja i sl.¹⁷

4.1.3. Trendovi u gospodarstvu

Daljnji napredak Hrvatske u idućem desetljeću značajno će ovisiti o njezinoj sposobnosti da prepozna i prilagodi se europskim i globalnim trendovima. Ključno je prepoznati mogućnosti, prilagoditi im se te kroz takvu prilagodbu razviti vlastiti potencijal za napredak i poboljšanje životnog standarda svih građana. Teme kao što je digitalizacija, demografski izazovi ili klimatske promjene dominiraju raspravama o izazovima koji će obilježiti sljedeće desetljeće.¹⁸

Izbijanje pandemije je dovelo do najveće svjetske zdravstvene prijetnje od Prvog svjetskog rata, najveće ekonomske recesije od Drugog svjetskog rata te u slučaju Hrvatske, do najveće krize nakon Domovinskog rata. Kao rezultat toga, pandemija je postala glavna tema društvenog, ekonomskog i političkog razvoja svake zemlje, pa tako i Hrvatske.

U takvim okolnostima, strategija postavlja smjernice za budući razvoja Hrvatske, uzimajući u obzir predviđene globalne i europske trendove, napore potrebne za ublažavanje kriza ili pandemija te ozbiljne posljedice povezane s obnovom nakon potresa koji su zadesili zemlju 2020. godine. Glavna svrha je ubrzanje gospodarskog rasta kako bi se podigao životni standard i stvorili uvjeti za poboljšanje kvalitete života za državljane Republike Hrvatske.

¹⁷ Žderić B., Drempetić D., (2023), *Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom u 2022.*, dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58311>

¹⁸ Narodne novine d.d., *izrada Novena d.o.o. (2021.)*, *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine*, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_13_230.html

4.2. Osnovne značajke hrvatskog turizma

Turizam kao grana gospodarstva ima značajan utjecaj na gospodarski razvoj zemalja s usmjerenjem na turizam, uključujući i Republiku Hrvatsku. Tijekom proteklih godina, turistička sezona postala je sve uspješnija te se radi na produljenju istog. Prihodi generirani iz turizma imaju značajnu ulogu u unapređenju trenutnog gospodarskog stanja u Hrvatskoj te doprinose smanjenju stope nezaposlenosti hrvatskih državljana. Razvoj održivog oblika turizma u Hrvatskoj ima za svrhu povećati kvalitetu života i radnih uvjeta lokalnog stanovništva, kao i doprinijeti ekonomskom i društvenom napredku hrvatskog društva.

Osnovna karakteristika Hrvatske kao privlačne turističke destinacije je njezina autentičnost, što se manifestira kroz gostoljubive, prijateljske i srdačne ljude, raznolikost vjerskih uvjerenja te bogatstvo prirodne i kulturne baštine. Turizam Hrvatske nadilazi čistu poslovnu dimenziju i sve više postaje način života.

U cilju zaštite resursa i unaprjeđenja prezentacije, kao i očuvanja duha dobrodošlice koji je karakterističan za hrvatski turizam, potrebno je suprotstaviti se negativnim trendovima kao što su preopterećenje prostora i sezonalnost. Također, dobro je pokrenuti održiv razvojni pristup inspiriran najboljim svjetskim. Stoga, kako bi ostvarili viziju, važno je cijeniti kulturno nasljeđe, kao i životni stil, tradicionalnu hranu i raznovrsne prednosti koje se temelje na specifičnim identitetima svih regija.

4.2.1. Turistička ponuda

Dinamika turističkog tržišta proizlazi iz međusobnog djelovanja ponude i potražnje unutar određenog geografskog područja i u određenom vremenskom okviru. Ta tržišta se razlikuju po resursima koji utemeljuju njihovu ponudu, sezonskim obilježjima te različitim motivima potražnje. Razlikujemo emitivno i receptivno turističko tržište. Emitivno turističko tržište predstavlja područje s visokim koncentracijom turističke potražnje, dok je receptivno turističko tržište područje gdje je koncentrirana turistička ponuda.

Turistička ponuda predstavlja segment turističkog tržišta gdje se turistima nude i prodaju proizvodi i usluge koje zadovoljavaju njihove turističke potrebe. Ovakav koncept se proteže na sve

gospodarske i društvene sudionike unutar određene zemlje, koji na direktan ili indirektan način doprinose raznolikosti i proširenju ukupne ponude.¹⁹ Time se stvara mogućnost za povećanje turističke potrošnje kao rezultat privremenog boravka, kako domaćih tako i inozemnih turista.

Turistička ponuda se karakterizira različitim aspektima kao što su heterogenost, statičnost, vezano uz jedan prostor, sezonalnost, neelastičnost i diverzificiranost. Uključuje tri ključne kategorije elemenata: privlačne ili atraktivne, što čine biotropna i atropogena dobra, transportne ili komunikacijske te prihvatne ili receptivne elemente. Turistička ponuda varira u razini kompleksnosti, uključujući osnovne, komplementarne i kompleksne oblike.²⁰

Turistička ponuda Hrvatske obuhvaća više regija gdje ubrajamo Slavoniju, Središnju Hrvatsku, Grad Zagreb, Liku, Kvarner, Istru i Dalmaciju. Svaka regija nosi sa sobom jedinstvenu pricu o Hrvatskoj, koja se ne mjeri samo geografskim prostorom, već obiluje raznolikom ljepotom prirode, kulturne baštine, umjetnosti i te bogatstvom gastronomske ponude. Regije su prepune su intrigantnih destinacija, gradova, prirodnih ljepota i nezaboravnih iskustava koja pozivaju na istraživanje i stvaranje uspomena.

Od najmanjeg grada na svijetu, pa sve do drevnih gradova koji su puni života te nude obilje kulturne i gastronomske ponude. Nadalje, Hrvatsku obogaćuje više od 1200 otoka, svaki sa svojom jedinstvenom pričom o prirodnim ljepotama, kulturnom nasljeđu i izvrsnoj gastronomiji. Hrvatski otoci se izdvajaju po svojoj raznolikosti, tvoreći nevjerojatno bogatstvo destinacija.

4.2.2. Turistička potražnja

Turistička potražnja se definira kao količina dobara i usluga koju turisti žele kupiti unutar određenog razdoblja i pod određenim uvjetima. To obuhvaća sve osobe koje sudjeluju u turističkim putovanjima ili namjeravaju putovati kako bi se koristile različitim turističke usluge u prostorima izvan svakodnevne sredine u kojoj žive i/ili rade. Teoretski, kod turizma razlikujemo koncepte idealne, potencijalne, stvarne i efektivne turističke potražnje. Važno je napomenuti da

¹⁹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Turizam, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2021), dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62763>

²⁰ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Turizam, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2021), dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62763>

također postoje i apsolutni nepotrošači ili osobe koje ne sudjeluju u turističkim putovanjima. Karakteristike turističke potražnje uključuju distancu od turističke ponude, heterogenost, elastičnost, dinamičnost i sezonalnost.²¹

Bitno je razlikovati individualnu i tržišnu potražnju. Individualna potražnja se odnosi na količinu dobara koju pojedinac želi i može kupiti po različitim cijenama. S druge strane, tržišna potražnja se definira kao ukupna količina dobara koju su svi pojedinci na određenom tržištu voljni i sposobni kupiti po različitim cijenama.

Potražnja je sklona varijacijama, a ta varijacija može se podijeliti u dvije vrste. Prva vrsta je promjena u količini potražnje koja se javlja kao odgovor na promjenu cijene određenog proizvoda. Druga vrsta promjene u potražnji nastaje zbog promjene bilo koje druge utjecajne varijable osim cijene određenog proizvoda ili usluge.

Razumijevanje ponašanja pojedinaca i kako ono utječe na opće turističko tržište, omogućuje prognoziranje budućih turističkih trendova i prilagodbu turističkih proizvoda (turističke ponude) postojećoj potražnji s ciljem da se ta potražnja zadovolji na najefikasniji način.

Postoji niz kriterija i metoda za kategorizaciju trendova: globalni i lokalni, opći i specifični, megatrendovi i mikrotrendovi, kao i oni generirani od ponude i oni koji proizlaze iz potražnje. U svakom slučaju, važno je identificirati i pratiti ova trendove, što je nužno, ne samo za planiranje, već i za upravljanje promjenama. Međutim, najznačajnije trendove najlakše je pratiti kad se podijele na one koji se temelje na kvantitativnim brojkama i one koji se temelje na kvalitativnim vrijednostima.

²¹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Turizam, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2021), dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62763>

5. VAŽNOST PROMETA ZA RAZVOJ GOSPODARSTVA I TURIZMA

Turizam ima iznimno važnu ulogu za Hrvatsku iz raznih razloga. Pruža ekonomske izgleda obalnom stanovništvu, osobito otocima, potiče značajnu poljoprivrednu proizvodnju da plasira svoje proizvode, osiguravajući stabilno tržište te podržava razne komplementarne djelatnosti povezane s turizmom. Osim toga, turizam generira značajne prihode kroz potrošnju turista, što dodatno stvaraja nova radna mjesta. Pored navedenoga, udio stvorenog, ekonomske vrijednosti kroz turizam u BDP-u Hrvatske ima izuzetno važno mjesto.

Trend migracije stanovništva s priobalnog područja i otoka nastavio se i poslije Drugog svjetskog rata. Tijekom 1960-ih godina, Hrvatska je uložila dodatni napor za razvoj turizma i gospodarstva pružanjem povoljnih kredita za izgradnju turističkih smještajnih kapaciteta. Izgradnja Jadranske magistrale se ističe kao jedan od najuspješnijih infrastrukturnih projekata u cestovnom prometu tijekom drugog dijela prošlog stoljeća u Hrvatskoj. Rezultati ovog projekta su bili iznimni jer je Jadranska magistrala omogućila otvaranje cijele Jadranske regije prema ostalim dijelovima Hrvatske i Europe.

Osim određenih nedostataka povezanih s razvojem prometne infrastrukture, važno je shvatiti da cijena ne bi trebala biti jedini ili primarni faktor odluke, kao ni zahtjev za najvišom razinom prometnih usluga, u smislu brzine i efikasnosti. Sve se više mora uzimati u obzir i prostor te utjecaj na okoliš, čija vrijednost do sada nije bila jednako ocijenjena kao i ostali faktori jer se do sada nisu koristile metode procjene javnog dobra.

5.1. Međuovisnost prometa i turizma

Prema opće prihvaćenoj definiciji sustava koja opisuje skup elemenata međusobno povezanih na način da čine cjelinu te da uzajamno djelovanje rezultira određenim ishodima, može se također primijeniti takav koncept na definiranje turizma kao sustava. U gospodarskom okviru, turizam predstavlja skup tehničkih, tehnoloških i pravnih elemenata s ciljem pružanja usluga smještaja, ugostiteljstva, transporta, posredovanja i drugih usluga povezanih s raznim motivima putovanja.²²

²² Križanović M., (2016), *Međuzavisnost prometa i turizma, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, dostupno na: <https://repositorij.svkst.unist.hr/islandora/object/efst%3A434/datastream/PDF/view>*

Rastući ekonomski napredak ima utjecaj na razvoj prometne infrastrukture, organizaciju prometnog sustava i način na koji prometni sustav djeluje. Prometni napredak, s druge strane, ima posljedice na ekonomski rast putem povećanja proizvodnje i potrošnje, povećanja bruto društvenog proizvoda, preraspodjele proizvodnje u prostoru te poticanja razvoja specifičnih sektora i industrija.

Prometna djelatnost predstavlja komponentu unutar sustava turizma. Zbog svoje jedinstvenosti u usporedbi s ostalim aspektima turizma, možemo je razmatrati kao poseban podsustav. No, treba napomenuti da promet također uključuje i druge faktore koji prelaze granice turizma i na određeni način utječu na njega. Ključna je međusobna povezanost između turizma i prometa, koja se oslikava u podsustavu prometa koji je sastavni dio i turističkog i prometnog sustava u cjelini.

Za postizanje turističkih ciljeva, različiti elementi prometnog sustava imaju različitu ulogu i važnost. Utjecaj nekih elemenata je ključan, dok je uloga drugog dijela posredna ili čak i zanemariva. U okviru turizma, posebno je važan telekomunikacijski promet koji olakšava i djelovanje turističkih agencija i širenje informacija unutar turističke destinacije. Bez obzira na telekomunikacijski promet, tradicionalne prometne grane ostaju važne za prijenos turista između emitivnog i receptivnog tržišta, kao i za druge funkcije prometa povezane s turizmom.

Različite vrste prijevoznih sredstava za putovanje i raznoliki prometnih sustavi dovode do razlikovanja između kopnenog, vodenog i zračnog prometa. Svaka zemlja ima svoje jedinstvene prirodno-zemljopisne uvjete koji utječu na mogućnosti za razvoj turizma i transporta. Stoga je ključno prvo definirati ciljeve tog razvoja kako bi se mogla provesti usklađenost i povezanost. Glavna ambicija svake turističke države jest razvoj prometnog sustava usmjerenog na podršku turizmu, a ostvarivanje tog cilja zahtjeva efikasne političke mjere.

5.2. Međuzavisnost prometa i gospodarstva

S obzirom na važnost prometa za napredak društva i gospodarstva, nužno je da društvo ima jasno utemeljen pristup prema prometu. Kroz specifične mjere, treba težiti usmjeravanju razvoju

prometnog sektora prema unaprijed postavljenim ciljevima, kako bi se olakšalo postizanje općih razvojnih ciljeva društva i gospodarstva.

Pristup koji država ili druga međunarodna ili nacionalna organizacija prema prometu, ima temelj na kojem se gradi prometna politika. Prometna politika predstavlja sveobuhvatan skup ekonomskih i političkih djelovanja društva usmjerenih na razvoj prometa kao samostalne ekonomske djelatnosti unutar određene države ili zajednice država. Unutar gospodarske politike države, prometna politika ima svoje mjesto, a način na koji država postupa prema tom području ogleda se kroz upravne regulacije specifičnih segmenata prometa. Uz to, vlada primjenjuje mjere s ciljem poticanja razvoja određenih dijelova prometne industrije, nadzora nad investicijama i operacijama unutar odabranih prometnih sektora, posebice kod željezničkog prometa. Osim toga, oporezivanje određenih prometnih sredstava te razne regulacije koriste se kako bi se zaštitili interesi putnika, vlasnika tereta, pošiljatelja i slično.

Ono što oblikuje razvoj prometnog sustava, buduće ciljeve i stvarne dosege su čimbenici prometne politike koji uključuju: prometna potražnja i ponuda, zemljopisno-prometni položaj države, mogućnosti zemlje da zadovolji prometne potrebe, tehnološki razvoj, društveno-gospodarstveni sustav i uvjeti poslovanja, ciljevi razvitka prometnog sustava, te neekonomski uvjeti i ograničenja.

Promet, kao oblik gospodarske aktivnosti i istraživačke discipline, ostvaruje raznolike uloge u društvu, uključujući društvenu, političku, socijalnu, pa čak i vojnu ulogu, no ekonomska uloga je najistaknutija. Takva ekonomska dimenzija može se sagledati u tri razine: promet kao gospodarska djelatnost, gdje treba djelovati u skladu s ekonomskim načelima, sljedeća je uloga prometa u tijeku svih gospodarstvenih procesa koja je ujedno i nezamjenjiva. Posljednja, ali ne i manje važna, jest logistička uloga prometa kod koje se podrazumijeva prilagođavanje načelima održivosti kako bi se osiguralo dugoročno ravnotežno djelovanje.²³

Promet se svrstava među uslužna djelatnost, a važno je napomenuti da njegova usluga doprinosi povećanju vrijednosti svakog proizvoda na tržištu. U globalnom gospodarstvu, gotovo je nemoguće plasirati proizvod čija proizvodnja nije barem u nekom segmentu uključivala prometnu komponentu. Kakvoća prometne usluge ima utjecaj na kvalitetu konačnog proizvoda, dok cijena prometne usluge se odražava na cijenu proizvoda na tržištu. Promet se svrstava među temeljne

²³Križanović M., (2016), *Međuzavisnost prometa i turizma, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, dostupno na: <https://repozitorij.svkst.unist.hr/islandora/object/efst%3A434/datastream/PDF/view>*

sektore ekonomije koji omogućuju ne samo operaciju drugih gospodarskih djelatnosti, već i društveni napredak.

Tijek ljudske povijesti paralelno je i tijek gospodarskog razvoja, a gospodarski razvoj se temelji na napretku prometa. Za razvijene države, promet je ključni faktor budućeg gospodarskog i društvenog napretka, dok za zemlje u tranziciji i razvoju, promet ima neizostavnu ulogu u unaprjeđenju međunarodne trgovine i općenito suradnje s razvijenijim zemljama.

5.3. Promet i turizam u Republici Hrvatskoj

Hrvatska se nalazi u geografski i turistički iznimno privlačnom području Europe, a to je subregija južne Europe. S obzirom na strukturu prometnih grana, dijeli sudbinu područja kojem geografski i prometno pripada, no lokalne varijacije turističko-prometne ponude pridonose određenim razlikama.

Turisti u Hrvatsku najčešće stižu putem cestovnog prometa, slijedi ga zračni promet, zatim pomorski promet, dok se željeznički promet najmanje koristi. Promocija turističkih proizvoda, koji sve više prilagođavaju globalnim trendovima, dala je pozitivne rezultate na udaljenim tržištima koji su prije rata imali veliki utjecaj na hrvatski turizam. Zemlje poput Velike Britanije, Skandinavije, Rusije i države Dalekog istoka oslanjaju se na zračni prijevoz, budući da nemaju izbora., zbog čega se bilježi porast te prometne grane. Zračni prijevoz dobiva na sve većoj važnosti iz godine u godinu.

Udio cestovnog prometa je i dalje visok, što je posljedica izgradnje novih cesta prema obalnim destinacijama u posljednjim godinama te blizine glavnih emitivnih tržišta. Iako postoji ograničen rast udjela pomorskog prometa, to je prvenstveno rezultat razvoja nautičkog turizma i kruzerskih putovanja, uz određeni porast prometa prema otočkim destinacijama.²⁴

Razmatrajući sustav turističke ponude koja se temelji na prirodnim ljepotama i prirodnim resursima te strategiji razvoja turističkog proizvoda, raspodjele aktivnosti odraz je aktualnih mogućnosti hrvatskog prometnog sustava i turističke ponude te odjeka na emitivnom tržištu.

²⁴ Ivanović M., (2019), *Utjecaj prometa na razvoj turizma u Republici Hrvatskoj*. Diplomski rad, Zagreb, Fakultet prometnih znanosti, dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/fpz%3A1721/datastream/PDF/view>

Naznake novih trendova u strukturi emitivnog tržišta trebale bi pozitivno utjecati i na podjelu rada između prometnih grana u hrvatskom turističkom prometu. Pretežit broj turističkih aktivnosti odvija se u obalnim županijama, čak 96% ukupnog turističkog prometa, uglavnom tijekom ljetne turističke sezone.²⁵

Prometna opterećenost na glavnim turističkim cestama tijekom turističke sezone povećava se za dvostruku vrijednost u usporedbi s periodom izvan sezone. Područja s visokim turističkim posjećenostima zahtijevaju planiranje potpuno različitog sustava prometa tijekom ljetne sezone te rješenja koja su specifično prilagođena tom dijelu godine. U okviru Nacionalnog modela za Republiku Hrvatsku osmišljena su dva modela. Prvi je za prosječan dnevni promet (PDP), koji se primjenjuje izvan turističke sezone, a drugi je za prosječan dnevni promet tijekom sezone (PLDP). Kada se usporede ova dva modela dolazi se do saznanja da ukupna potražnja tijekom turističke sezone na nacionalnoj razini iznosi 20% više u odnosu na potražnju izvan sezone. Tijekom sezone, potražnja rezultira dvostrukim porastom prometne potražnje na ključnim turističkim rutama, posebno na autocestama koje vode prema Jadranskoj obali, kao i na glavnim cestama Jadranske regije.

U Republici Hrvatskoj se svake godine bilježi sve veći broj turista koji koriste zračni prijevoz. 85% zračnog prometa bilježi se u tri najveće zračne luke: Zračna luka „Franjo Tuđman“ gdje se bilježi najveći postotak od 36%, Zračna luka Split s postotkom od 25% i Zračna luka Dubrovnik sa 24%. Zračna luka „Franjo Tuđman“ se može pohvaliti s gotovo udvostručenim brojem putnika u srpnju u odnosu na veljaču. Kada se govori o Zračnoj luci u Rijeci, broj putnika u kolovozu raste do gotovo 35.000, a u Zračnoj luci Pula broj putnika bilježi čak i do 85.000 putnika mjesečno. Zračna luka Dubrovnik iz godine u godinu bilježi rast putnika te je glavni cilj do 2032. godine, povećati broj putnika na 3,98 milijuna godišnje.²⁶

Gledajući cjelokupan broj turističkih dolazaka, Republika Hrvatska svake godine bilježi porast međunarodnih turista, dok se broj domaćih turista održava na istoj razini. Tablica 1. prikazuje

²⁵ Ivanović M., (2019), *Utjecaj prometa na razvoj turizma u Republici Hrvatskoj. Diplomski rad, Zagreb, Fakultet prometnih znanosti*, dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/fpz%3A1721/datastream/PDF/view>

²⁶ *Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, (2017), Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske (2017.-2030.)* dostupno na: <https://mmpi.gov.hr/UserDocImages/arhiva/MMPI%20Strategija%20prometnog%20razvoja%20RH%202017.-2030.-final.pdf>

ostvarene turističke dolaske u 2021. godini kroz mjesece. Može se zaključiti kako su dolasci veći u sezoni, a manji izvan sezone.²⁷

Dolasci turista					
	DOLASCI TURISTA			STRUKTURA U %	
	ukupno	organizirano	individualno	organizirano	individualno
Siječanj	87.634	18.770	68.864	21,4	78,6
Veljača	104.074	23.339	80.735	22,4	77,6
Ožujak	132.625	31.705	100.920	23,9	76,1
Travanj	219.621	54.405	165.216	24,8	75,2
Svibanj	407.230	96.778	310.452	23,8	76,2
Lipanj	1.370.500	369.586	1.000.914	27,0	73,0
Srpanj	3.532.751	858.318	2.674.433	24,3	75,7
Kolovoz	4.067.300	990.587	3.076.713	24,4	75,6
Rujan	1.760.678	519.632	1.241.046	29,5	70,5
Listopad	636.814	211.796	425.018	33,3	66,7
Studeni	220.572	59.870	160.702	27,1	72,9
Prosinac	235.995	52.469	183.526	22,2	77,8

*Slika 6. Dinamika turističkog prometa Republike Hrvatske po mjesecima u 2021. godini
Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS)*

²⁷ Žaja J., Državni zavod za statistiku, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Turizam u brojkama 2021., (2022), dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/Turizam%20u%20brojkama%202021.pdf

6. ZAKLJUČAK

Promet i turizam su međusobno usko povezani i ovise jedno o drugom. Temeljito organiziran i funkcionalan promet, posebice na lokalnoj razini turističke destinacije, dodatno pridonosi njegovon turističkoj atraktivnosti. Jedino uravnoteženi napredak svih segmenata prometnog sustava može osigurati učinkovitu i kvalitetnu logističku podršku turističkoj djelatnosti, koji je ključna uloga kao strateška gospodarska grana u Hrvatskoj.

Promet i turizam, kao međusobno zavisni sektori, donose raznolike pozitivne ishode. Turizam otvara mogućnosti za istraživanje i povezivanje sa dosad nepoznatim lokacijama, kulturnim ilivjerskim tradicijama, što omogućuje ljudima stjecanje novih znanja, sklapanje novih prijateljstava, poslovnih kontakata i sličnih iskustava.

Turizam potiče prometni sektor na izgradnju i modernizaciju prometnica te općenito prometne infrastrukture. Rastući broj međunarodnih turista zahtjeva poboljšanje postojećih i razvoj novih prometnih sredstava kako bi se osigurao učinkovit prijevoza putnika. Istodobno, promet igra ključnu ulogu u poticanju razvoja turizma, djelujući kao most između emitivnog i receptivnog tržišta. Razvoj prometa je ključan za uspon turizma kao globalnog fenomena. Napredak suvremenih oblika prijevoza omogućava povezivanje udaljenih dijelova svijeta i prevladavanje velikih udaljenosti u relativno kratkom vremenskom okviru. Zračni, cestovni i željeznički promet predstavljaju najvažnije oblike prijevoza koji doprinose razvoju turizma.

Iako je promet ključan za temelje turizma i obuhvaća različite sektore povezane s kretanjem između destinacija, veza između razvoja prijevoza i turizma još uvijek nije dovoljno istražena. Načini prijevoza i odabir ruta, značajno utječu na izbor odredišta.

Veza između turizma i prometa ne prestaje s dolaskom turista u destinaciju, već je ta veza složenija i obuhvaća promet unutar turističke destinacije. Ukoliko turisti nisu zadovoljni sa kvalitetom prijevoza, to znači da napredak prometa i turizma međusobno ovise jedan o drugome.

LITERATURA

- Čavlek N., Bartoluci M., Prebežac D., Kesar O. (2011), Turizam: ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb
- Narodne novine d.d., izrada Novena d.o.o. (2021), Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_13_230.html
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Uvoz, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63545>
- Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine, Dostupno na: <https://mint.gov.hr/strategija-razvoja-turizma-11411/11411>
- Čajkušić S., Pipp P., Omerzo I., (2023), Državni zavod za statistiku, Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58251>
- Profil Klett, (2019), Razvoj prometa, Dostupno na: <https://hr.izzi.digital/DOS/2058/2070.html>
- Anžek M., Gold H., Pavlin S., (2018), Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Promet, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na: <https://tehnika.lzmk.hr/promet/>
- Feletar P., Hozjan D., (2018), Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Cestovni promet, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno na: <https://tehnika.lzmk.hr/cestovni-promet/>
- Ivanović M., (2019), Utjecaj prometa na razvoj turizma u Republici Hrvatskoj. Diplomski rad, Zagreb, Fakultet prometnih znanosti, dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/fpz%3A1721/datastream/PDF/view>
- Budić M., (2019), Zračni promet u Republici Hrvatskoj-stanje i perspektive razvoja, Završni rad, Zagreb, Prirodoslovno-matematički fakultet, dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/pmf%3A7211/datastream/PDF/view>
- Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Plovni putovi, dostupno na: <https://mmpi.gov.hr/more-86/unutarnja-plovidba-rijecni-promet/plovni-putovi/8646#:~:text=Mrežu%20plovnih%20putova%20na%20unutarnjim%20vodama%20u%20Hrvatskoj,Drave%20198%2C6%20km%20i%20rijeke%20Kupe%205%20km>

Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, (2017), Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske (2017.-2030.) dostupno na:

<https://mmpi.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/MMPI%20Strategija%20prometnog%20razvoja%20RH%202017.-2030.-final.pdf>

Križanović M., (2016), Međuzavisnost prometa i turizma, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, dostupno na:

<https://repositorij.svkst.unist.hr/islandora/object/efst%3A434/datastream/PDF/view>

HŽ infrastruktura, Hrvatska željeznička mreža, dostupno na:

<https://www.hzinfra.hr/naslovna/mreza-hrvatskih-pruga/#:~:text=HŽ%20Infrastruktura%20upravlja%20prugama%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u,Republiku%20Hrvatsku%20u%20rang%20s%20razvijenim%20europskim%20zemljama>

Budimir-Bekan A., (2019), Makroekonomski značaj turizma RH, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, dostupno na:

<https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst%3A2755/datastream/PDF/view>

Žagmeštar H., Ferić D., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2022), Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Turizam, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2021), dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62763>

POPIS SLIKA

Slika 1. BDP po stanovniku Republike Hrvatske u 2020. godini, 15.str

Slika 2. Realno kretanje BDP-a i kategorija potražnje u Republici Hrvatskoj, 16.str

Slika 3. Stope nezaposlenosti Republike Hrvatske, 17.str

Slika 4. Stopa rasta robnog izvoza i uvoza u kunama po godinama u Republici Hrvatskoj, 18.str

Slika 5. Deficit robne razmjene Republike Hrvatske s inozemstvom, 19.str

Slika 6. Dinamika turističkog prometa Republike Hrvatske po mjesecima u 2021. godini, 29.str